

КНИГА ФОРМУЄ ФАХІВЦЯ

Олександр Васянович

Глушко М. Історія народної культури українців : навчальний посібник / Михайло Глушко. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – 416 с., іл.

Формування фахівця — важливе завдання, яке стоїть перед сучасною українською освітою. Нині у студентів є багато можливостей отримання будь-якої інформації, зокрема й через Інтернет, де можна віднайти і першоджерела, і праці класиків народознавчої науки, і сучасні різноманітні концепції тощо. Тому перед викладачами постали нові завдання: навчити студентів відбирати раціональне зерно зі значного масиву інформації. Саме на це і спрямовані підручники, де відпрацьовано термінологічний апарат, стисло викладено основний матеріал, акцентовано спірні питання та ін.

У навчальному посібнику про історію народної культури українців Михайло Глушко подає власне її бачення, спираючись не лише на етнографічні, а й археологічні, історичні,

лінгвістичні, фольклористичні та мистецтвознавчі матеріали. Цілком логічно, що автор починає виклад матеріалу з питань становлення та розвитку історичної етнології як субдисципліни етнологічної науки. Звертає увагу на культурно-генетичний напрям історичної етнології, аналізує внесок як зарубіжних, так і вітчизняних учених у становлення еволюціоністських поглядів на розвиток суспільства.

Структура викладу матеріалу чітка та логічна. Не випадково автор починає розгляд народної культури з привласнювального господарства — мисливства та рибальства, адже це найдавніші заняття людей. У підручнику висвітлено виникнення та етапи розвитку орного землеробства; domestикацію тварин, зародження та розвиток скотарства; народні ремесла й домашні промисли, зокрема ковальство, деревообробництво, ткацтво, гончарство; генезис та розвиток тваринного запрягу; історію гужового сухопутного транспорту; походження, джерела, етапи розвитку народного житла; загальні аспекти виникнення й розвитку народного одягу; історію народного харчування. Попри значний перелік висвітлених тем, поза увагою автора залишилося досить важливе питання бджільництва, яке має глибокі традиції існування на українських землях. Варто згадати давнє бортництво, продукція якого (мед, віск) ще з давньоруського періоду входила до переліку експортованих товарів, винахід Петром Прокоповичем рамкового вулика тощо. До того ж архаїчні елементи бортництва й нині можна віднайти на Поліссі, особливо Житомирському.

При викладі матеріалу науковець досить часто порушує дискусійні питання дослідження народної культури українців, спонукаючи студентів до логічного мислення, критично-

го аналізу джерел та концепцій, формування власної позиції тощо. Безумовно, матеріальна культура не може стояти осторонь духовної, тому М. Глушко досить часто залучає свідчення про вірування українців, які стосуються основних і допоміжних занять, ремесел та промислів. Це вселяє надію, що незабаром ми отримаємо навчальний посібник про духовну культуру українців.

Відстоюючи власну позицію, автор спирається на доробок вітчизняних та іноземних учених, розгляд питань розпочинає з аналізу літератури, огляду різноманітних концепцій, версій, гіпотез, виокремлюючи історіографічні школи. Широкий кругозір науковця, ґрунтовне володіння матеріалом дають можливість проводити історичні паралелі, залучаючи матеріали з різних епох як безпосередньо щодо українців, так і щодо інших народів. Це допомагає виокремити особливості народної культури українців, відшукати слов'янські, загальноєвропейські та загальносвітові риси.

Цілком зрозуміло, що в презентованому посібнику помітна перевага свідчень про культуру кінця ХІХ — початку ХХ ст., оскільки в попередні роки склалася традиція досліджувати саме цей період — час, коли народна (особливо матеріальна) культура зберігала самобутні риси, які починали активно зникати під впливом різноманітних чинників. Автор вдається до залучення масиву археологічного матеріалу, спирається на друковані джерела, які дають можливість збагнути народну культуру попередніх епох, уникаючи сліпого перенесення явищ традиційної культури українців, які побутували в другій половині ХІХ — на початку ХХ ст., на більш ранні періоди.

Пропонована книга містить багато ілюстрацій, що сприятиме кращому опануванню студентами її змісту. Серед малюнків і світлин чимало таких, що презентують культуру європейських та інших народів. Безсумнівно, це гарний порівняльний матеріал, який допомагає віднайти спільні риси з народною культурою українців, враховуючи її регіональні особливос-

ті. Ілюстровано книгу головним чином за рахунок власних фотографій автора, зроблених під час численних етнографічних експедицій. Впадає в око домінування ілюстрацій з Полісся, інші регіони представлені побіжно, зокрема за рахунок поодиноких зразків зі Слобожанщини, Середньої Наддніпрянщини та Приазов'я. Імовірно, навчальний посібник про народну культуру українців мав би ілюструватися рівномірно прикладами з усієї України, адже саме зорова пам'ять сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу. При підборі фотоматеріалів автору варто було б врахувати регіональні особливості української культури. Зокрема, подаючи матеріал про варисту піч, М. Глушко згадує про три типи димозбірника: лівобережний, правобережний, лемківський, проте ілюстрації в книзі презентують лише правобережний.

Матеріали, уміщені в посібнику, характеризуються одночасно і науковістю, і доступністю викладу, що полегшує роботу з книгою. Нові терміни, важливі аспекти, визначення виділено курсивом або пожирненим шрифтом, що також допомагатиме студентам швидше зорієнтуватися в значному масиві інформації.

Кожен розділ супроводжується списком літератури для поглибленого опанування навчального матеріалу та питаннями для самоконтролю. У кінці книги додано список рекомендованої літератури, що містить узагальнюючі праці, доступні студентам, які допомагають з'ясувати регіональні особливості народної культури українців, виявити її місце на тлі загальнослов'янської. Для зручного користування до посібника введено додатки: іменний покажчик, покажчик давніх етнічних спільнот, археологічних культур і пам'яток, покажчик датування археологічних культур та предметно-тематичний покажчик (основні поняття).

Отже, рецензований навчальний посібник, підготовлений викладачем-науковцем, який має великий педагогічний досвід, безсумнівно, є знаковою книгою не лише для студентів гуманітарного профілю, а й усіх, хто цікавиться народною культурою.